

ІНТЕГРОВАНІ КУРСИ В ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Визначальною рисою постіндустріального суспільства є глобалізація. Вона обумовлює ряд системних змін у соціумі і позначається на інтеграційних процесах в освіті. На базі новітніх інформаційних і комунікаційних технологій виникають нові форми організації освітнього процесу у загальноосвітній школі та вищих навчальних закладах, розвивається міжнародна співпраця в галузі освіти, що спрямовується на вироблення єдиної стратегії в галузі освіти. Одним із напрямів реформування системи освіти є інтеграція змісту навчальних дисциплін задля досягнення цілісності й системності освітнього процесу.

Питання встановлення міжпредметних зв'язків та інтеграції змісту освіти піднімалися в працях класиків педагогіки – Я. Коменського, Д. Локка, І. Песталоцці, К. Ушинського. Значна увага приділяється проблемам педагогічної інтеграції у сучасній зарубіжній педагогіці (Б. Блум, В. Брецинка, Дж. Брунер, Р. Вінкель, Р. Вінтроп, Р. Гагне, Л. Клінберг, Д. Лазарев, Ч. Мазяж, О. Михай, Р. Нойнер, В. Роглічек, Р. Славін, Р. Стівенсон, К. Тамашевські, А. Хорват). Вивчення цього питання у вітчизняному науковому просторі простежується в роботах Б.Аванесова, С. Архангельського, В. Давидова, В. Онищука, В. Паламарчук, В. Сидоренка, М. Скаткіна та інших педагогів. Проблеми педагогічної інтеграції знайшли своє відображення і в працях українських дослідників, таких як Г.Васянович, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Ничкало, М. Прокоф'єва, С. Сисоєва та ін.). Питання інтеграції загальної і професійної освіти розглядали М. Бєрулава, Ю. Тютюнников, внутрішньо-предметної інтеграції педагогічних знань – В. Загвязинський, інтеграції змісту дошкільної освіти – Г. Беленька, О. Богиніч, Н. Гавриш, І. Мордоус.

Початок ХХІ століття ознаменувався появою праць, у яких продовжено висвітлення інтегративного бачення освіти (І.Большакова, Д. Коломієць, Г. Сериков, Г. Шишкін). Водночас можна констатувати, що у вищій школі питання інтеграції змісту навчальних дисциплін не є повністю вирішеним і потребує свого дослідження та експериментальної перевірки.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності викладання у вищій школі для майбутніх педагогів інтегрованих курсів, які б поєднували психолого-педагогічні дисципліни та фахові методики.

У Великому тлумачному словнику термін «інтеграція» пояснюється як доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи». Якщо говорити про системну підготовку майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах університетської освіти, то логічним буде передбачення необхідності перегляду змісту освітніх програм та, відповідно, навчальних планів підготовки як бакалаврів, так і магістрів. Насамперед мова йтиме про зменшення кількості навчальних дисциплін за рахунок їх інтеграції та наповнення новим практико-орієнтованим змістом.

На сьогодні спостерігається помітне зниження зацікавленості студентів навчанням. Частково це можна пояснити тим, що молодим людям важко опрацювати і перетворити великий масив отримуваної інформації в

індивідуальне надбання, що має особистісне та професійне значення. Протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами можна вирішити шляхом інтегрування ряду дисциплін в одну, що забезпечуватиме формування фахових компетентностей та soft skills майбутніх педагогів.

Під поняттям «soft skills», що перекладається як «гнучкі навички», розуміють комплекс важливих для життя та кар'єри особистості підпрофесійних навичок, що відповідають за успішність професійної діяльності, взаємодії з оточуючими в соціумі і є наскрізними, тобто не пов'язаними з конкретною предметною галуззю. Гнучкі навички, на відміну від професійних (жорстких, або «hard skills») тісно корелюють з особистісними якостями та установками особистості (відповідальність, дисципліна, самоменеджмент), а також соціальними навичками (комунікація, робота в команді, емоційний інтелект, критичне мислення, здатність до вирішення проблем тощо).

Посаднання в освітньому процесі психолого-педагогічних дисциплін (загальної та вікової психології, загальної та дошкільної педагогіки, історії педагогіки) з фаховими методиками сприяє формуванню в студентів як «hard skills», так і «soft skills». Проте, на сьогодні, в навчальних планах вищих навчальних закладів, що готують спеціалістів за напрямом «Дошкільна освіта» процес інтеграції навчальних дисциплін відбувається поступово. До прикладу, у Київському університеті імені Бориса Грінченка інтегровані такі дисципліни як загальна та вікова психологія, загальна педагогіка з дошкільною та історією педагогіки, методика розвитку мовлення дітей та дитяча література, методика ознайомлення дошкільників з природою та формування елементарних математичних уявлень, методика музичного виховання та методика образувальної діяльності. В навчальному плані вони відображені як інтегровані дисципліни – педагогіка, психологія, основи природничо-математичних наук з методикою, поліхудожній розвиток дітей тощо.

Інтеграція дозволяє усунути дублювання тем і забезпечує цілісне сприйняття майбутніми фахівцями своєї професійної діяльності. Важливим є і той факт, що внаслідок інтегрування ряду дисциплін в одну, зменшується кількість контрольних точок – заліків та іспитів в освітньому процесі. Натомість обов'язковою умовою допуску до іспиту стає створення студентами професійного портфолію, в якому акумулюються методичні та дидактичні матеріали, тексти для дітей дошкільного віку, mind maps за змістом опрацьованого матеріалу, виготовлена наочність та інше, в залежності від змісту предмету. Портфолію може бути також представлено в електронному вигляді.

Аналіз наукових досліджень та практики організації освітнього процесу у сучасних вишах, свідчить про посилення уваги до застосування нетрадиційних методів навчання студентів, які спонукають їх до активного оволодіння навчальною інформацією, формують загальну, педагогічну, емоційну, рефлексійну й діалогічну культуру, розвивають професійно значущі якості та індивідуальні здібності, емпатію, уяву, критичне мислення. На нашу думку, інтеграція навчальних дисциплін забезпечує умови для широкого впровадження

інноваційних методів в процес підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Структура аудиторного заняття може виглядати наступним чином: мотиваційний етап, актуалізація суб'єктного досвіду і попередніх знань, спільне цілевизначення і планування заняття, опрацювання навчального матеріалу, емоційна пауза або фізкультхвилинка, закріплення й узагальнення матеріалу на основі інтерпретації, рефлексійно-оцінювальний етап, пояснення домашніх завдань (міні-досліджень), емоційна крапка.

Зупинимся на аспекті, який поки що недостатньо використовується у вищій школі при плануванні й проведенні навчальних занять, а саме – символічній схемі (карті) заняття. Така карта дозволяє студентам на початку заняття побачити всю логіку освітнього руху за визначеною темою, а при підведенні підсумків (на рефлексійно-оцінювальному етапі заняття) здійснити самоаналіз його результативності. На своїх заняттях ми послуговуємося піктографічною картою-схемою заняття, але вона може бути візуалізована й у інший спосіб.

Карти заняття у вигляді схематично-образного освітнього маршруту та цілевизначення зазвичай використовують учителі, які застосовують технологію особисто зорієнтованого навчання (ОЗОН). При цьому вони ставлять за мету: 1) зацікавити учнів тим, що їх чекає на уроці; 2) розвинути в дітях навички структурувати матеріал; 3) сформувати вміння чітко визначати власні цілі й очікування від уроку та власної діяльності на ньому. Проте цей прийом з успіхом може бути використаний і в роботі зі студентами вищів.

Використання яскравого путівника заняття у вигляді піктограми – умовного малюнку із зображенням будь-яких дій, явищ, предметів тощо) у роботі зі студентами надає можливість:

- 1) активізувати увагу та викликати зацікавленість у здобутті знань з даної теми;
- 2) допомогти зорієнтуватися в контенті кожного етапу заняття;
- 3) осмислено сприймати пропонувані форми і методи роботи на занятті;
- 4) закріпити та перевести у довготривалу пам'ять способи організації діяльності учасників групи;
- 5) напрацювати вміння та навички з ейдетики, мнемотехніки, критичного і образного мислення.

За умови роботи за технологією “перевернутий клас”, складання такої карти-путівника за темою може бути завданням для студентів. У такому випадку з представлених студентами карт шляхом спонтанного вибору обирається одна, за якою і проводиться робота в аудиторії.

Підсумовуючи, зазначимо, що за інтегрованими курсами навчальних дисциплін ми вчасно майбутнє фахової підготовки. Не міжпредметні зв'язки, а саме глибина інтеграція цілей і змісту навчальних дисциплін здатна забезпечити успішну реалізацію нових освітніх програм підготовки студентів вищих закладів освіти. Це один з напрямів нової стратегії підготовки майбутніх

педагогів до професійної діяльності, що відповідає європейському вектору розвитку системи освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: Навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
  2. Беленька Г.В. Підготовка фахівців для дошкільної галузі: стратегія змін // Молодий вчений, № 3.2 (43.2), березень, 2017. – С. 1-4.
  3. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителів. – 2-ге вид. – доп. Луганськ, СПД Решітов В. С., 2007. – 100 с.
  4. Пометун О. І., Пилипчатіна Л. М., Суценко І. М., Баранова І. О. Основи критичного мислення: Навчальний посібник для учнів старшх класів загальноосвітньої школи. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.
- Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Іванівна Пометун. – К., 2007. – 144 с.

Бичук Ірина

кандидат філософських наук, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНОЇ СІМ'Ї

Для українського суспільства є актуальною проблема неблагополучних сімей. Аналіз чинного в Україні законодавства приводить до висновку, що неблагополучними є ті сім'ї, в яких порушуються права її членів, права людини, порушуються юридичні норми суспільства

Межею, за якою сім'я не може обійтися без допомоги у вирішенні своїх проблем, є криза сім'ї, яку І. Трубавіна розуміє як «неможливість сім'ї виконувати свої функції в суспільстві, а в разі загрози життю, здоров'ю і розвитку дітей необхідним є втручання в сім'ю, позаяк сім'я вже не може себе самоорганізувати, бо соціального потенціалу для цього є недостатньо» [1, с. 46].

Наслідками сімейного неблагополуччя дітей стають: бездоглядність та безпритульність, бродяжництво та жебрацтво, соціальне сирітство; насильство в сім'ї та жорстоке поводження з дітьми; девіантна поведінка дітей; зниження рівня психічного, соціального та фізичного здоров'я дітей. Існує безпосередній зв'язок між негативними стосунками дітей та батьків у сім'ї, негараздами сімейного виховання та протиправною поведінкою батьків до дітей.

Соціальна робота з неблагополучними сім'ями включає соціально-педагогічну, соціально-психологічну, соціально-організаційно-координаційну та інформаційну допомогу. Соціальний працівник по відношенню до сім'ї виступає в трьох основних ролях: як радник - інформує сім'ю про важливість і можливості взаємодії батьків і дітей в сім'ї, розповідає про розвиток дитини; як педагог - дає поради з виховання дітей; як консультант - консультує з питань сімейного законодавства, питань міжособистісної взаємодії в сім'ї, інформує про існуючі методи виховання, орієнтованих на конкретну сім'ю, роз'яснює можливі шляхи вирішення проблем.